

Kandidáti by na vstupu do EU nevydělali

GERALD FROST

Evropská komise označila Kodaňský summit, který uzavřel jednání Evropské unie a kandidátských zemí o přistoupení, jako „velký a historický den Evropy“. Kromě politiků a představitelů EU, jejichž přípitky zaplatili daňoví poplatníci, tuto událost neslavil prakticky nikdo. Dokonce i loňské zavedení eura doprovázely větší oslavy. Absenci nadšení lze vysvětlit deseti roky bojů o podmínky vstupu, po kterých na členství v EU začali střízlivěji pohlížet mnozí lidé jak ve střední a východní Evropě, tak lidé ve stávajících členských zemích. Je ale důležité si uvědomit, že argumenty pro rozšíření unie byly příživovány mnoha mýty, které si vyžadují kritičtější prozkoumání, než jakého se nám dostalo od britských médií.

Mezi tyto mýty patří:

Mýtus č. 1: Rozšíření přimkne středoevropské státy k demokratickému Západu a upevní v nich systém politického pluralismu

Ve skutečnosti jsou ale kandidátské země demokratičtější než vznikající evropský superstát. Všechny mají systém demokratické správy a transparentnost rozhodování a systém demokratické kontroly je na vyšší úrovni než má Evropská unie, jejíž systém politického rozhodování je neprůhledný, neefektivní a hluboce nedemokratický. Jak poznamenal bývalý evropský komisař Lord Dahrendorf, pokud by se na samotnou EU měla vztahovat demokratická kritéria uplatňovaná vůči kandidátským zemím, nemohla by být přijata!

Mýtus č. 2: Rozšíření přispěje k bezpečnosti střední a východní Evropy, která je historicky nejzranitelnější oblastí kontinentu

Je evidentní, že Nová Evropa není vzhledem ke své velikosti a chabé kvalitě národních armád prakticky schopná vlastní obrany. Ambice vytvořit evropskou armádu (oficiálně Sílu rychlé reakce) nemůže být brána vážně bez značných nárůstů výdajů na obranu, což by ale pohřbilo Pakt stability a růstu (jestli ještě vůbec reálně existuje). Vytváření

Síly rychlé reakce jen dubluje struktury NATO a ohrožuje vztahy se Spojenými státy, u nichž Evropa stejně musí dál hledat jedinou opravdovou záruku bezpečnosti.

Mýtus č. 3: Rozšíření napomůže upevnění principů tržní ekonomiky a ekonomického růstu v kandidátských zemích

Ve skutečnosti uchazečské země - zejména Estonsko, Polsko a Česká republika - mají fungující tržní ekonomiky, které jsou svobodnější a flexibilnější než ekonomiky mnoha stávajících členů. Středoa východoevropské země také mají rychlejší tempa ekonomického růstu než mají země eurozóny. Těžko si lze představit, jak by mohlo nadirigování celého *acquis communautaire* s desítkami tisíc

regulací jakkoliv napomoci procesu tvorby bohatství.

Mýtus č. 4: Rozšíření pomůže těm nejchudším v Evropě

Na ekonomické posouzení nákladů a výnosů členství si budeme muset ještě počkat, protože efekt členství lze hodnotit jen v dlouhém období. Ale v krátkém období to evidentně pravda není. Během prvního roku členství noví členové budou dostávat méně pomoci než řada stávajících členů, kteří jsou mnohem bohatší. Na základě dohody z Kodaně dostanou Poláci 67 euro na osobu, Maďaři 49, Slovinci 41 a Češi 29 euro na osobu. Naproti tomu Řekové obdrží 37 na osobu, Irové 418, Portugalci 211 a Španělé 126 euro na osobu.

(Pokračování na straně 2)

Pochybnosti o výhodách eura

MICHAL VYTISKA

Vývoj naší země je v současnosti podstatným způsobem určován naším sbližováním s Evropskou unií. Většina našich politiků považuje za další automatický krok po našem případném vstupu do politické unie také vstup do unie monetární - zavedení eura vnímají jako vyšší stupeň integrace. Takový krok s sebou zjevně nese jak klady, tak zápory.

Za výhody zavedení eura se obvykle udávají: 1) Úspora transakčních nákladů, které subjekty ze zemí, které euro zavedly, ušetří při konverzi hodnot z jedné měny do druhé. 2) Vyšší přehlednost cen v rámci EMU. 3) Omezení fluktuací měny způsobené přeléváním „horkého“ kapitálu. 4) Odstranění, resp. omezení kurzových výkyvů, s cílem zlepšit alokaci kapitálu. Tyto proklamované výhody vstupu do Evropské měnové unie (EMU) ale nemusí být zas až tak velké.

Podívejme se nejprve na úsporu transakčních nákladů. Faktem je, že co někdo

ušetří, jiný musí nutně ztratit. O příjem přijdou banky jako hlavní aktéři na devizových trzích. Tvrdí se, že stejně hromadí zisky, a proto jim odebrat tyto příjmy zcela jistě neublíží a mnohým to prospěje. Jestli by toto měl být hlavní argument pro přijetí eura, zní to spíš jako socialistická argumentace. Navíc si každý

dovede spočítat, že částky vydané za poplatky při směně valut těžko mohou přinést nějakou viditelnou národohospodářskou úsporu. Při cestách do zahraničí používáme již dnes povětšinou platební karty, kde jsou poplatky mizivé nebo nulové a poplatky za výběr z bankomatu v zahraničí si budou banky účtovat dál euro-neuro. Proto tyto „úspory“ nemají skutečný efekt na náš reálný život.

Dalším argumentem pro zavedení eura je vyšší přehlednost cen v rámci EMU. „Ziskuchtiví“ prodejci již dál nebudou účtovat rozdílné ceny jiným lidem podle toho, ve které zemi žijí. Jakoby snad lidé

(Pokračování na straně 3)

Kandidáti...

(Dokončení ze strany 1)

Mýtus č. 5: Rozšíření ukazuje, že EU nakonec byla vůči východním sousedům velkorysá

Podle oficiální tiskové zprávy Evropské unie bude rozšíření stát EU během prvních tří let ani ne 40 miliard euro, což je jen zlomek oproti 600 miliardám eur, které dalo Západní Německo na sjednocení s NDR. Z uveřejněných oficiálních dokumentů je však jasné, že čisté náklady na rozšíření jsou kolem 10,5 miliardy euro - tedy prakticky nic, když si uvědomíme, za jak geopoliticky významnou událost se rozšíření označuje. Je tomu tak proto, že sami noví členové zaplatí na příspěvcích do EU 14,6 miliardy a že komplikovanost přidělování dotací zaručuje, že velká část dohodnutého limitu subvencí nebude nikdy vyplacena. Se stejnou radostí, s jakou se obchodníci ra-

dovali z vánočních tržeb se po prosincovém summitu radovala šéfka rozpočtového úřadu EU Michaelle Schreyerová: „Rozšíření se ukázalo být daleko levnější, než si kdo dokázal představit. Těžko jsme mohli pořídit rozšíření levněji.“ Čeští farmáři budou její radost sotva sdílet.

Mýtus č. 6: Rozšíření pomůže zabránit prohlubování evropských institucí a zabrání tak vzniku federálního evropského superstátu

Tento mýtus podporoval pohodlnou představu řady britských euroskeptiků, kteří horovali pro rozšíření hlavně proto, že by zabránilo prohlubování integrace, a tím by je zbavilo politického a intelektuálního úsilí nutného k boji proti federalizaci přímými prostředky. Minimálně během posledních dvou let ale využívali federalisté úspěšně téma rozšíření jako prostředek k další a další politické integraci, když argumentovali - dokonale úspěšně, že rozšíření bude nutně muset znamenat zavržení národního veta, častější využívání většinového hlasování

a nahrazení současného rotačního předsednictví stálým prezidentem EU.

Mýtus č. 7: Rozšíření je hotovou věcí

Výsledky referend v kandidátských zemích ve skutečnosti zdaleka nejsou jistou věcí. Nedávné průzkumy veřejného mínění ve třech z deseti kandidátských zemí - Estonsku, Lotyšsku a na Maltě - ukázaly, že se většina respondentů vyslovila proti vstupu do EU. Oponentů vstupu také přibývá mj. v Polsku a ve Slovinsku. Při čtení útržků dohody z Kodaně, se může u mnoha občanů v kandidátských zemích hořkost a zklamání ze způsobů, jak se s nimi jedná, snadno obrátit ve vztek.

Gerald Frost patří mezi vlivné politické komentátory ve Velké Británii.

Působil rovněž jako ředitel think tanku Centre for Policy Studies a byl poradcem Margaret Thatcherové. Článek zveřejňujeme se svolením vydavatele britského newsletteru Eurofacts, kde článek vyšel 17. ledna 2003.

Přeložil Petr Mach

Svobodné myšlení je pojistka

TOMÁŠ JIRSA

Žijeme v demokratické společnosti na počátku třetího tisíciletí a užíváme relativně vysokého stupně svobody v porovnání s minulostí. Půjdeme-li po časové ose, můžeme konstatovat, že i přes mnoho výjimek a zvrátů, šel obecný vývoj od nesvobody, otroctví, poddanství a nevolnictví, cenzury, omezení a regulací směrem ke svobodě a rovnosti. Role státu se od období všemocných, osvícených či neosvícených vládců přeci jen o mnoho zmenšila a dnes již v civilizovaném světě nikdo není přímo vystaven rozmarům absolutní centralizované moci.

Od různých společenských uspořádání jsme došli k demokracii, kterou jsme si zvykli velebit jako hodnotu samu o sobě. Někde po cestě jsme nechali svobodu, která byla cílem všech utlačovaných. S postupem času je svoboda více a více brána jako samozřejmost a bývá trivializována výroky o tom, že nic není absolutní, že je více možností jak chápat svobodu atd.

Demokracie je ale ve své podstatě velmi problematická, jak jsme si v průběhu dvacátého století mohli ověřit. Její problém je v tom, že „pravdivosti či objektivnosti“ v takovém systému nabývá to, co za pravdivé či objektivní považuje většina, tedy více než 50% hlasujících. Víme, že demokracie má za sebou dlouhou řadu selhání, jedním z nejvýraznějších budíž naprosto demokratické uchopení

moci Adolfem Hitlerem mezi světovými válkami.

I v dnešní demokratické společnosti je možné leccos. Když většina hlasujících řekne, že je spravedlivé vybírat daně dle principu „čím víc vyděláš, tím víc plat“, rázem se to stává skutečností. Když většina souhlasí s vyvlastněním pozemku kvůli státní či soukromé průmyslové zóně, nedotknutelnost soukromého vlastnictví v tom okamžiku neplatí.

Stát, respektive většina společnosti, tedy může svým hlasováním určit, kolik se komu zkonfiskuje majetku, ať již formou daní, vynucených poplatků, kvót či cel.

Podobný princip se vztahuje i na nadcházející referendum o vstupu České republiky do Evropské unie. Vyslovili se přes 50% těch, kteří k referendu přijdou, pro vstup, pak do EU vstoupíme. Žijeme v demokracii a bezpochyby to tak musí být. Stejně tak kdyby vláda vyhlásila referendum například ohledně dostavby jaderné elektrárny Temelín a většina se vyslovila proti jejímu dokončení, nikdo by nemohl protestovat proti faktu, že vláda bude nucena stavbu zrušit.

Kroky, které jsou uskutečněny i přes nevoli jednotlivců díky rozhodnutí většiny, jsou daní za demokratické zřízení a je nutné to akceptovat. Co je ale nezbytné razantně odmítnout, je „dobromyslná“ snaha většiny reprezentované vládou vnutit všem (příznivcům či odpůrcům) svou pravdu prostřednictvím propagandy

v hávu informační kampaně placené z daní všech (tedy opět příznivců i odpůrců).

Dnes již můžeme zažít na vlastní kůži to, že je prakticky nemožné rozlišit ideologickou propagandu od informování občanů. Takzvaná komunikační strategie Ministerstva zahraničních věcí se zvrhla v nespoutanou propagaci vstupu do Evropské unie. Vláda pod pohrůžkou násilí vybrala od občanů 200 milionů a plně tak potlačila poslední pojistku demokratického zřízení: **svobodné myšlení**.

Jako zásadní princip bezpečnosti v demokratické společnosti musí být respektován volný trh idejí, na který může kdokoli vstoupit s jakýmkoliv názorem a propagovat ho všemožným způsobem. Deformace tohoto trhu, kterou provádí právě současná vláda, je nemorální protože nerespektuje menšinu a nebezpečná mimo jiné i proto, že v lidech může vytvářet nereálná očekávání. Proto by lidé měli požadovat po svých zákonodárcích přijetí ústavních omezení, která by garantovala rovný přístup vlády ke všem, ať již ke svým voličům, nebo odpůrcům. Specifickým aspektem právě červnového referenda může být fakt, že poté může mít občan problém komunikovat se svým zákonodárcem, který pozbyde mnoho ze své důležitosti. Efektivnější se pak bude jevit lobbying v bruselských úřednických strukturách.

Autor je šéfredaktorem Laissez Faire

Pochybnosti...

(Dokončení ze strany 1)

nebyli schopní dělit a násobit. Není ovšem někde v malé víscce v podkrkonoší daleko levněji než v Praze? I když máme stejnou měnovou jednotku, českou korunu, existují cenové rozdíly i v rámci malé České republiky. Pochybuji, že by společná měna mohla zásadním způsobem přispět ke snížení cenových rozdílů. Cenové rozdíly totiž nezpůsobuje rozdílná měna, příčiny cenových rozdílů jsou mikroekonomické a existují nezávisle na druhu používané měny.

Třetí údajnou výhodou EMU je odrazení spekulativního kapitálu, který „hanebně profituje“ na kurzových pohybech, vnáší tak do našeho světa nejistotu a ohrožuje „zdravý“ vývoj ekonomik a mezinárodního obchodu. Není to ovšem tak, že spekulativní kapitál poskytuje důležitou zpětnou vazbu vývoji ekonomik? Není úprk kapitálu důležitým signálem, že je třeba urychleně omezit roz-

hazovačnou politiku či zrušit neudržitelný režim fixního kurzu? V zemích, které přijaly Euro, již dnes nemůže dojít ke zpětné vazbě a státy nemohou být potrestány za svou špatnou makroekonomickou či jinou politiku, protože se zatím mohou schovat za sílu ostatních států. Euro se zatím zdá být dostatečně silné, aby odolalo tlakům na měnový kurz. Ale co až se na sílu společné měny začnou spoléhat všechny země? Vlastně úplně stačí, až se na „neotřesitelnost“ eura spolehne Německo či Francie a Titanik se začne rychle potápět ke dnu.

Čtvrtý a nejsilnější argument, který lze jen velice těžko zpochybnit, je lepší alokace kapitálu (rozuměj pouze dlouhodobého) v důsledku odstranění kurzového rizika. Podívejme se ale, jaké jsou motivy pro investování firem v rámci měnové unie. Investor zcela jistě zvažuje řadu institucionálních pohnutek jako je vymahatelnost práva, fungování bankovního systému či dnes populární investiční pobídky. Základním faktorem je ale pracovní síla, její mzdy a schopnosti. Současná EU dnes ale naprosto vše standardizuje

včetně pracovního a bankovního práva. S postupující federalizací se časem můžeme dočkat i dalších „harmonizačních“ opatření. V této standardizaci firmy dočista ztrácejí všechny podněty k investování resp. k lepší alokaci zdrojů. Jak můžeme využít lepší podmínky pro alokaci kapitálu, když není kam jej lépe investovat? Všechny země jsou si natolik podobné, že alokovat prostředky výhodnějším způsobem lze pouze za hranicemi EMU, tj. opět s kurzovým rizikem.

Jak vidíme, nejsou všechny argumenty pro zavedení eura tak jasné, jak se může na první pohled zdát. Nenechme se zmást prvoplánovými argumenty ve prospěch zavedení eura a uvažujme o tak závažném kroku ze všech stran. Nezaměňujme argumenty vyplývající z výhod samotného mezinárodního obchodu za manu z nebe, kterou nám „nabízí“ členství v Evropské unii či přijetí eura.

Michal Vytiska
je studentem VŠE.
(xyvtm02@hotmail.com)

Fridrich August von Hayek: Utopická jednotná evropská měna

[Konkurence měn] se mi jeví jako vhodnější a schůdnější než utopický návrh na zavedení nové evropské měny, jehož výsledným efektem by bylo pouze upevnění zdrojů a kořenů veškerého zla pocházejícího z vládního monopolu na emisi peněz a kontroly jejich oběhu. Zdá se také, že jednotlivé země, které nejsou připraveny na přijetí mého mnohem skromnějšího návrhu, by byly daleko méně ochotné akceptovat jednotnou evropskou měnu. Myšlenka zbavit vládu jejího stáletého výsadního monopolu v oblasti peněz je stále tak neobvyklá a pro mnoho lidí dokonce alarmující, že zde není šance, aby byl tento návrh v blízké budoucnosti přijat. Ale lidé mohou postupně změnit názor, pokud v první fázi pocítí některé výhody, jež konkurence mezi vládními měnami přináší.

Ačkoliv velmi sympatizuji s přáním dokončit hospodářské sjednocení západní Evropy naprostým uvolněním toku peněz mezi jednotlivými zeměmi, mám hluboké pochybnosti, zda toho bude dosaženo vytvořením nové evropské měny řízené nějakou nadnárodní měnovou autoritou. Bez ohledu na to, zda by členské země souhlasily s politikou prováděnou společnou měnovou autoritou (a je prakticky nevyhnutelné, že některé země by získaly horší měnu než mají dnes), se zdá velice nepravděpodobné, že by jednotná evropská měna byla, a to i za mnohem příznivějších podmínek, řízena lépe, než jsou v současnosti řízeny jednotlivé národní měny. A pokud nebude lépe řízena, bude jednotná mezinárodní měna v mnoha ohledech horší, a nikoliv lepší, než jednotlivé národní měny. Země s rozvinutějším peněžním trhem budou nevyhnutelně vystaveny působení mnohých předsudků, které ovlivňují rozhodování jiných zemí. Přitom cílem nadnárodní autority by měla být především ochrana členských zemí škodlivými opatřeními jiných zemí, a nikoliv povinnost sdílet jejich chyby.

Z knihy F.A. Hayeka **„Soukromé peníze: Potřebujeme centrální banku?“** vydané v roce 1999 Liberálním institutem, s jehož svolením byl tento úryvek přetištěn. (s. 26)

Milton Friedman o perspektivách eura: Jak hodnotíte vývoj kurzu dolaru a eura?

Oproti euru dolar v poslední době zřetelně oslabil. Očekávám, že se vývoj velmi brzy obrátí. Euro je nadhodnocené a v příštím roce se to změní. Evropa je totiž bohužel na rozdíl od USA - ve velmi špatné kondici. Zejména Německo bojuje s problémy jako vysoká nezaměstnanost a ekonomika nejeví známky oživení. Němci přistoupili k euru s velmi vysokým kurzem a teď za to platí.

Přijmou Britové euro?

O tom silně pochybuji. Nedávná roztržka mezi Blairem a Chiracem zničila na dlouho jakékoliv perspektivy společného postupu. To je podle mě to nejlepší, co mohlo Brity potkat. Bez eura by se vedlo lépe i Německu. Společný kurz nevyhovuje současně zemím jako je Německo a Irsko.

Trváte na vaší loňské prognóze, že se euro nejpozději do 15 let zhroutí?

Šance pro to jsou nadále velice slušné. Vůči dlouhodobým vyhlídkám eura jsem naladěný velice skepticky.

Jak hodnotíte vývoj dolaru vůči jenu?

To závisí na vývoji Japonska. Jsem optimista. Japonsko má za sebou těžké období, překonává hluboký pád, ale obrátí zvládne. Japonci odstraňují některé ze špatných úvěrů, které paralyzují banky a celou zemi. Jsou na dosah účinné reformy bankovního systému. To je klíč k obrátu. Japonsko je velmi bohatá země a má nesmírný růstový potenciál, který byl po více jak deset let potlačován. Jakmile se ale vymaní z deprese, všichni budou překvapeni, jak se rozjede.

Výběr z rozhovoru Milтона Friedmana pro slovenský týdeník Domino Fórum (www.dofo.sk)

KOMENTÁŘ

Hospodářské noviny 14. dubna 2003: Evropská Unie a Česko dosud přijali 1122 technických stavebních norem. Do roku 2006 má unie vydat dalších 1286 předpisů. Normy vznikají za součinnosti velkých výrobců a vedle bezpečnostních a provozních požadavků zohledňují i obchodní zájmy těchto firem. Potvrzují to i slova Guido Guertlera, ředitele **divize normalizace** společnosti Siemens AG. „Kdo se nepodílí na tvorbě norem, přenechává pole konkurenci. Do norem může tvůrce promítnout vlastní potřeby, normalizace je nástrojem soutěže,“ řekl Guertler.

Stát jako nástroj konkurenčního boje?

Uvedený citát ukazuje hlubokou pravdivost myšlenky George Stiglera, že významná část regulací nevzniká na popud veřejnosti či regulátorů, ale na přímý nátlak samotných regulovaných. Občas je pro firmy skutečně levnější bojovat s konkurencí mimo trh, než na trhu, tj. například vymyslet a „vylobbovat“ regulaci, která prostřednictvím státního/veřejného zásahu uměle znevýhodní konkurenci a dá tak mimotrhní výhodu samotným původcům regulace.

Je tragédií, když se stát/veřejný sektor stává takovýmto nástrojem „konkurenčního“ boje a ještě větší tragédií je, pokud tato jeho role v čase narůstá a to dokonce záměrně. Právě to je bohužel zřejmě případ dnešní EU, jak ukazuje i pan Guertler. V jeho pojetí je zřejmě Evropská komise místem, kde se podnikatelé lísají k úředníkům, kteří jim za jejich přízeň (v nejrozmanitějších podobách) uzpůsobují normy pro jejich vlastní potřebu. Kdo se nelísá, nevtírá do přízně a snaží se raději férově bojovat s konkurencí tržními prostředky, v dlouhém období prohrává. Kromě toho, že takový

„systém“ podporuje korupci a umožňuje rozšiřování kompetencí úředníků za všechny myslitelné hranice, je navíc výrazně neefektivní a brzdí růst.

Nebylo by opravdu lepší, kdyby spolu firmy normálně soutěžily na trhu a nepoužívaly stát jako nástroj k porážení konkurence? Tato otázka platí i v případě standardizace technických norem - většina lidí snad ví, že i tyto normy vznikají a rozšiřují se spontánně a k jejich přijetí většinou spotřebitelů je nutná hlavně jejich výhodnost pro ně samé, nikoli nařízení ze strany státu. VHS systém u videa, velikost audio kazet či CD disků, systém klávesnice QWERTY - to všechno jsou přirozeně vzniklé a přirozeně adoptované standardy, k jejichž rozšíření státu nebylo třeba. Není to samo o sobě důkazem, že by nám všem bylo lépe, kdyby nemusely existovat úřady pro standardizaci na úrovni státu a také oddělení standardizace v jednotlivých firmách?

Mojmír Hampl

je analytikem České spořitelny, a.s.

Společnost pro právní a ekonomické vzdělávání

si Vás dovoluje pozvat
na květnové přednášky

BRUCE L. BENSONA

profesora ekonomie na Florida State University, výzkumného pracovníka The Independent Institute a hostujícího profesora na VŠE v Praze.

Prof. Benson je autorem řady knih a téměř stovky odborných článků na témata jako ekonomie a právo (ekonomická analýzy práva), teorie veřejné volby, trestní právo a reforma práva, deregulace drog a zbraní a ekonomie transakčních nákladů.

(<http://garnet.acns.fsu.edu/~bbenson/>)

Nenechte si ujít možnost setkání s tímto předním odborníkem a bez nadsázky jedním z nejvýznamnějších liberálních odborníků naší doby.

Bližší rozpis přednášek je možné získat u Ing. Radovana Kačina na adrese kacin@vse.cz